

Inleiding & praktische handleiding

B-KUL-P0M05A Sociale psychologie, deel 1

B-KUL-P0M05B Sociale psychologie, deel 1

Inhoud

1. Wat is sociale psychologie?
2. De inhoud van het opleidingsonderdeel
  - 2.1. Nadruk op fundamentele sociale psychologie
  - 2.2. Selectieve keuze van thema's
  - 2.3. Concrete thema's
3. Invalshoek
  - 3.1. Nadruk op situationele gedragsdeterminanten
  - 3.2. Nadruk op experimenteel onderzoek bij mens en dier
  - 3.3. Nadruk op diepgang en kritisch denken
  - 3.4. Gehanteerde terminologie
4. Lesvorm
  - 4.1. Hoorcolleges= B-KUL-P0M05a Sociale psychologie, deel 1
  - 4.2. Werkcolleges= B B-KUL-P0N94a Sociale psychologie, deel 1: werkcollege
5. Beoordeling (examen)
  - 5.1. Onderdelen
  - 5.2. Schriftelijk examen
  - 5.3. Voorbeeldvragen

1. Wat is sociale psychologie?

De sociale psychologie is het deelgebied van de psychologie, dat zich bezighoudt met

- Aard, oorzaken en gevolgen van de invloed van de aanwezigheid en het gedrag van anderen op individueel gedrag
- Aard, oorzaken en gevolgen van gedrag van individuen met, tegen – en in het geval van gevoelens, voorkeuren, waarnemingen en denkprocessen over – elkaar.

Onder 'gedrag' vallen zowel coverte gedragingen (gedragingen die voor derden niet rechtstreeks observeerbaar zijn, zoals denkprocessen en gevoelens) als overte (rechtstreeks waarneembare) gedragingen. De genoemde 'oorzaken en gevolgen' kunnen zowel niet-sociale als sociale factoren zijn. Zo gedefinieerd bestrijkt de sociale psychologie een zeer grote diversiteit aan onderwerpen. Tot de sociale psychologie behoren vragen als

- Bepalen de emoties van de mensen om ons heen hoe wij ons zelf voelen?
- Presteren we beter of slechter in aanwezigheid van anderen?
- Wanneer zijn we bereid om anderen in noodsituaties te helpen of juist niet?
- In welke mate laten we ons leiden door de mening of de bevelen van anderen?
- Wat bepaalt wie of wat we aardig vinden en wie niet?
- Welke factoren bepalen mee of mensen zich agressief tegenover elkaar gedragen?
- Hoe vormen we ons een indruk over anderen? Hoe vormen we een zelfbeeld?
- Hoe komt het dat we vooroordelen koesteren en hoe bepaalt dat ons gedrag?

De fundamentele sociale psychologie beschrijft en verklaart algemene principes van sociaal gedrag. De toegepaste sociale psychologie gebruikt deze kennis om maatschappelijke problemen op te lossen, of om algemene principes in complexe gedragssituaties te toetsen als tussenstap tussen fundamentele kennis en het oplossen van problemen. Toepassingsgebieden van de sociale psychologie betreffen onder meer economisch gedrag, gezondheidsgedrag, gedrag in organisaties... Het spreekt vanzelf dat gegevens uit de toegepaste sociale psychologie vaak tot nieuwe vragen en fundamenteel onderzoek leiden. Veel onderzoekers vinden de opdeling in fundamentele en toegepaste sociale psychologie daarom kunstmatig.

2. Doel en inhoud van het opleidingsonderdeel

De hoofdbedoeling van dit opleidingsonderdeel is menselijke gedragingen te leren analyseren vanuit een sociaalpsychologische achtergrond – anders gezegd: over gedrag te leren denken als een sociaalpsycholoog. Dit vereist enerzijds enige parate kennis van belangrijke bevindingen en theorieën in de sociale psychologie, maar anderzijds vooral een training in het leren interpreteren van gedragingen, gedragsituaties en onderzoeksgegevens. Consistent hiermee zijn enkele keuzes gemaakt voor de inhoud van het opleidingsonderdeel.

2.1. Nadruk op *fundamentele sociale psychologie*

De **focus** is op de *fundamentele sociale psychologie*. De redenen hiervoor zijn:

- In veel toepassingsdomeinen komen dezelfde theorieën terug en worden dezelfde empirische bevindingen gebruikt. Het is daarom vruchtbaarder om zich op die fundamentele inzichten te concentreren dan om een overzicht te bieden van toepassingsgebieden.
- Een echte academicus of academica is in staat om fundamentele principes zelf op nieuwe problemen en gebieden toe te passen – zeker als hij of zij kennis heeft gemaakt met enkele voorbeelden van hoe dat kan. Voor dat laatste bestaat ondanks de keuze voor fundamentele sociale psychologie daarom ook aandacht in het opleidingsonderdeel.

2.2. Selectieve keuze van thema's

We behandelen een *beperkt aantal thema's relatief grondig*, liever dan een groot aantal thema's in vogelvlucht. Het gaat er inderdaad om de belangrijkste theorieën, empirische inzichten en methodologische principes grondig te leren begrijpen en gebruiken bij het analyseren van gedragingen en onderzoeksgegevens, meer dan een zo groot mogelijke feitenkennis te verwerven.

- Komen aan bod:
  - De 'grote thema's' waarover veel onderzoek werd/wordt gedaan en die in de meeste tekstboeken aan bod komen;
  - Thema's waarover onderzoek zeer fundamentele inzichten heeft opgeleverd of nog oplevert;
  - Thema's waarover sommige inzichten tot het culturele gemeengoed zijn gaan behoren, terwijl deze inzichten vaak verkeerd begrepen of voorgesteld worden;
- Krijgen minder aandacht of blijven onbesproken:
  - Thema's die in vervolgcursussen aan bod komen, zoals gedrag in interdependentiesituaties, communicatie, en sociale cognitie;
  - Thema's die nog maar weinig vernieuwende inzichten hebben opgeleverd of die tot nu toe louter descriptieve en/of niet toetsbare informatie hebben opgeleverd;

2.3. Concrete thema's

De hoger beschreven keuzes en criteria hebben geleid tot de volgende onderwerpen:

- 1 - Sociale beïnvloeding van individueel leer- en prestatiegedrag
- 2 - Externe beïnvloeding van de waarneming van en respons op interne toestanden
- 3 - Autonomie en machtsoverwicht (conformisme, gehoorzaamheid, innovatie)
- 4 - Agressie
- 5 - Altruïstisch gedrag
- 6 - Sociale gehechtheid
- 7 - Attitudes, attitudeverandering en de relatie tussen attitudes en gedrag

Voor een goed begrip van het opleidingsonderdeel is elementaire kennis nodig van fundamentele principes van gedragsverandering (conditionering) en van in de sociale psychologie vaak gebruikte onderzoeksmethodes. Daarom begint het opleidingsonderdeel met een korte kennismaking / opfrissing van beide.

Goed om weten is dat het schriftelijke studiemateriaal bij dit opleidingsonderdeel een buitenbeentje vormt als je het vergelijkt met sommige veelgebruikte (vooral Amerikaanse) leerboeken in de sociale psychologie. De meeste van die leerboeken trachten een zo volledig mogelijk overzicht van thema's te geven, inclusief zoveel

mogelijk toepassingsgebieden en vanuit zoveel mogelijk invalshoeken, en om zoveel mogelijk *recent* onderzoek te bespreken. Wie van een bepaald onderwerp wil weten wat de laatste stand van zaken is op het vlak van 'feitelijke weetjes', of wie wil kijken welke andere thema's nog tot de sociale psychologie behoren maar die niet in deze cursus behandeld worden, kan eender welk recent leerboek raadplegen. Daarbij zal vaak blijken dat recent onderzoek *in de plaats van* het oorspronkelijke onderzoek wordt gepresenteerd om gevestigde en al geruime tijd ontwikkelde inzichten te illustreren (zodat het lijkt alsof het wiel en het warme water gisteren zijn uitgevonden) en dat onderzoek vaak niet kritisch wordt besproken. In de loop van het opleidingsonderdeel zal blijken dat zelfs klassieke sociaal-psychologische experimenten vaak verkeerd worden gepresenteerd en geïnterpreteerd. Toch kan het boeiend zijn om eens wat handboeken te doorbladeren, al is het maar omdat ze vaak foto's bevatten van bekende sociaal-psychologen of van bekende onderzoekssituaties.

3. Invalshoek

3.1. Nadruk op situationele gedragsdeterminanten

Het uitgangspunt van het opleidingsonderdeel is dat (sociaal) gedrag in sterke mate aangeleerd is en ook daarna nog sterk situationeel beïnvloedbaar blijft. Iemands sociale gedragsgeschiedenis kan dus als een voortdurend leerproces worden opgevat. De nadruk in deze cursus ligt dan ook op situationele determinanten van gedrag.

Dit betekent niet dat er geen genetische of meer algemeen, biologische factoren zouden zijn die (sociaal) gedrag mee bepalen. Ze betekent ook niet dat iemands leergeschiedenis, eventueel in samenspel met genetische factoren, niet tot vrij stabiele gedragspatronen over situaties heen zou kunnen leiden. Stabiele persoonskenmerken komen echter aan bod in opleidingsonderdelen over *differentiële psychologie* en *psychodiagnostiek*. Specifiek biologische gedragsdeterminanten behoren tot het domein van de *biologische psychologie*, de *gedragsgenetica* en de *evolutionaire psychologie*. Op het domein van sociaal gedrag bevinden deze disciplines zich nog in een pril stadium zodat onduidelijk is welke visies kritische toetsingen zullen weerstaan.

3.2. Nadruk op experimenteel onderzoek bij mens en dier

Experimenteel onderzoek is bij uitstek geschikt om causale relaties tussen veronderstelde oorzaken en gevolgen te toetsen en daarmee om fundamentele gedragsmechanismen aan te tonen. Daarom zullen in het opleidingsonderdeel vooral resultaten van experimenteel onderzoek en langs experimentele weg getoetste theorieën aan bod komen. Dit betekent niet dat we andere onderzoeksmethodes a priori afwijzen. Bij veel toegepast-sociaal-psychologisch onderzoek is het bijvoorbeeld niet mogelijk om de cruciale variabelen te manipuleren en zijn onderzoekers gedwongen om quasi-experimentele of correlatieve methodes te hanteren.

Zowel onderzoek bij dieren als bij mensen wordt besproken. De relatief sterke aanwezigheid van dieronderzoek in het leerboek sluit hierbij aan. De reden is dat dieronderzoek vaak een verrassend interessant licht werpt op het sociale gedrag van mensen. Op de geëigende plaatsen in het opleidingsonderdeel zal hierop worden teruggekomen. Over (experimenteel) (dier-)onderzoek zijn uiteraard een aantal *ethische vragen* te stellen. Die komen in het opleidingsonderdeel dan ook expliciet aan bod.

3.3. Nadruk op diepgang en kritisch denken

Consistent met de doelstellingen van het opleidingsonderdeel wordt niet gestreefd naar een volledig overzicht van zo recent mogelijke studies over die onderwerpen. Het gaat er om kritisch sociaal-psychologisch te leren denken en niet om zoveel mogelijk recente weetjes te verzamelen. Daarom komt in het opleidingsonderdeel vooral *baanbrekend* onderzoek aan de orde en zal dat onderzoek *kritisch en systematisch* worden besproken. Dit impliceert dat veel in het opleidingsonderdeel behandeld onderzoek in de ogen van studenten 'oud' kan lijken. Uiteraard wordt alleen onderzoek behandeld waarvan de resultaten replicerbaar zijn gebleken en dat dus zeker niet ver-ouderd is. In de colleges zal waar dat van pas komt beknopt worden verwezen naar recent onderzoek binnen de behandelde onderzoekslijnen om te laten zien in welke richting baanbrekende onderzoeksprogramma's vervolgonderzoek hebben gestimuleerd.

Goed om weten is dat deze cursus een buitenbeentje vormt als je hem vergelijkt met sommige veelgebruikte leerboeken in de sociale psychologie. De meeste van die

leerboeken trachten een zo volledig mogelijk overzicht van thema's te geven, inclusief zoveel mogelijk toepassingsgebieden en vanuit zoveel mogelijk invalshoeken, en om zoveel mogelijk *recent* onderzoek te bespreken. Wie van een bepaald onderwerp wil weten wat de laatste stand van zaken is op het vlak van 'feitelijke weetjes', of wie wil kijken welke andere thema's nog tot de sociale psychologie behoren maar die niet in deze cursus behandeld worden, kan eender welk recent leerboek raadplegen. Daarbij zal vaak blijken dat recent onderzoek *in de plaats van* het oorspronkelijke onderzoek wordt gepresenteerd om gevestigde en al geruime tijd ontwikkelde inzichten te illustreren (zodat het lijkt alsof het wiel en het warme water gisteren zijn uitgevonden) en dat onderzoek vaak niet kritisch wordt besproken. In de loop van de cursus zal blijken dat zelfs klassieke sociaal-psychologische experimenten vaak verkeerd worden gepresenteerd en geïnterpreteerd. Toch kan het boeiend zijn om eens wat handboeken te doorbladeren, al is het maar omdat ze vaak foto's bevatten van bekende sociaal-psychologen of van bekende onderzoekssituaties.

4. Lesvorm

De meeste studenten volgen het opleidingsonderdeel B-KUL-P0M05B Sociale psychologie, deel 1. Dit bestaat uit 2 activiteiten:

- hoorcolleges = B-KUL-P0M05a Sociale psychologie, deel 1
- werkcolleges = B-KUL-P0N94a Sociale psychologie, deel 1; werkcollege

Een minderheid van de studenten volgt het opleidingsonderdeel B-KUL-P0M05A Sociale psychologie, deel 1. Dit bestaat uit 1 activiteit:

- hoorcolleges = B-KUL-P0M05a Sociale psychologie, deel 1

4.1. Hoorcolleges = B-KUL-P0M05a Sociale psychologie, deel 1

De hoorcolleges zijn een mengvorm van klassieke- en responsiecolleges. Ze bestaan uit a) een inleiding op het thema, die dient om structuur aan te brengen in het hoofdstuk, b) aanvullingen bij het schriftelijke studiemateriaal zoals kritische bedenkingen en extra voorbeelden van onderzoek, en c) toelichting op complexere passages van het schriftelijke studiemateriaal op basis van door studenten ingeleverde vragen.

Op Toledo staat een overzicht van welke thema's in welke colleges aan bod komen. Het is de bedoeling dat je de hoorcolleges zoveel mogelijk voorbereidt door het bijhorende studiemateriaal aandachtig te lezen. Vragen of opmerkingen kun je naar de docent mailen tegen de deadline die op het overzicht op Toledo staat. Vragen die voor de deadline aankomen, worden zeker in het college behandeld.

Niet alles wat tot de examenstof behoort wordt uitgebreid in een college besproken. Als iets niet uitgebreid in het college ter sprake komt, betekent dit dus niet dat de stof wegvalt. Omgekeerd behoort alles wat in de colleges besproken wordt, tot de examenstof (ook als het een excursus betreft).

Enkele praktische zaken. De hoorcolleges beginnen stipt op het afgesproken uur. Er wordt dus verwacht dat de studenten tijdig aanwezig zijn, zowel bij het begin als na de pauze (bij het begin van de pauze zal worden gezegd wanneer het college verdergaat). Wil je maar een deel van het college bijwonen, kom of vertrek dan tijdens de pauze en loop niet tijdens het college door de zaal. Laatkomers worden verzocht tot de pauze te wachten vooraleer binnen te komen. Vergeet niet je mobiele telefoon uit te zetten. Eten en drinken zijn in collegezalen niet toegestaan.

4.2. Werkcolleges = B B-KUL-P0N94a Sociale psychologie, deel 1: werkcollege

Er zijn drie werkcollegezittingen. Hoe deze in hun werk gaan en wat er van de studenten wordt verwacht, staat beschreven in het hoofdstuk 'Handleiding werkcolleges'. Aanwezigheid in en medewerking aan de werkcolleges zijn verplicht voor de studenten die deze activiteit op hun studieprogramma hebben staan.

5. Beoordeling (examen)

5.1. Onderdelen

B-KUL-P0M05B Sociale psychologie, deel 1: Studenten krijgen een cijfer voor hun prestaties tijdens het werkcollege (4 van 20 punten) en een cijfer voor het schriftelijk examen (16 van 20 punten). De twee cijfers worden opgeteld.

B-KUL-POM05A Sociale psychologie, deel 1: Het cijfer voor het opleidingsonderdeel wordt volledig bepaald door het schriftelijk examen.

5.2. Schriftelijk examen

Het schriftelijke examen is een gesloten-boek examen met meerkeuzevragen. Om het goed te maken is zowel een zekere mate van parate kennis nodig, als grondig inzicht in de stof. De vragen kunnen de volgende vormen aannemen:

- kennisvragen over een theorie een concept of (aspecten van) een onderzoek
- interpretatievragen over een figuur of tabel; hierbij kunnen gegevens in een andere vorm worden gepresenteerd dan waarin ze in de cursus staan
- toepassingsvragen waarin wordt gevraagd
  - een theorie of bevinding toe te passen op een gepresenteerd toegepast probleem
  - de relevantie van een theorie of gegeven aan te geven
- combinatievragen waarin wordt gevraagd
  - gedragsprincipes, bevindingen of theorieën met elkaar te vergelijken
  - na te gaan hoe een theorie onderzoeksresultaten kan verklaren die in een heel andere theoretische context verzameld werden
  - een figuur of tabel die niet in de cursus voorkomt uit te leggen aan de hand van een in de cursus behandelde theorie, of de erin gepresenteerde gegevens te vergelijken met in de cursus besproken bevindingen

5.3. Voorbeeldvragen

Hieronder vind je voorbeelden van examenvragen. Let wel: ze dienen alleen ter illustratie. Het heeft natuurlijk geen zin de vragen en de bijhorende antwoorden uit het hoofd te leren. Het is mogelijk dat sommige vragen tijdens het eigenlijke examen geïnspireerd zullen zijn door de onderstaande voorbeelden, maar de kans dat sommige ervan letterlijk terugkomen is zeer klein. Omdat de vragen die hieronder als voorbeeld staan in het recente verleden op een echt examen gebruikt zijn, geven ze wel een goede indruk van het type mix dat je op het examen mag verwachten van moeilijkere en gemakkelijker vragen.

A	<p>Wat stelde Travis (1925) vast als mensen een punt moesten volgen op een draaischijf?</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Sociale facilitatie B. Reactantie C. Impliciete sociale beïnvloeding D. Responscompetitie
C	<p>Een cruciaal verschil tussen het onderzoek van Milgram en Buss' agressie-onderzoek is</p> <ul style="list-style-type: none"> A. De deelnemers aan het onderzoek van Buss studenten waren B. Het onderzoek van Milgram niet te maken had met agressie C. De deelnemers van Buss geen opdracht kregen om stijgende shocks te geven D. Milgram de prikkelbaarheid van het slachtoffer manipuleerde
B	<p>Het 'smaakexperiment' van Saegert e.a. (1973) toont aan dat</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Mere exposure-effecten tot stand komen via klassieke conditionering B. Herhaald contact voldoende is om iemand aantrekkelijker te gaan vinden C. Herkenning niet nodig is voor mere-exposure-effecten D. Geen van de bovenstaande
B	<p>Een voorwaarde voor prikkeldiscriminatie tussen twee prikkels is...</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Dat de ene wel en de andere niet optreedt in de leerfase B. Dat beide prikkels optreden in de leerfase C. Dat geen van beide prikkels optreedt in de leerfase D. Dat een prikkel wordt aangeboden met de relevante respons en een andere niet
D	<p>Welke bevinding spreekt de Freudiaanse visie op agressie niet per se tegen?</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Als mensen zich agressief gedragen, neemt hun agressie toe over de tijd B. Als mensen hun agressie inhouden, worden ze daar niet agressiever van C. Agressie kan verschuiven van levenloze objecten of dieren naar mensen D. Mensen zeggen soms zich beter te voelen na agressief gedrag

B	<p>Onderzoek van Asch (over het effect van conflict tussen eigen- en groepsoordeel)</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Illustreert wat de sociale-vergelijkingstheorie voorspelt B. Kan niet worden verklaard door de sociale-vergelijkingstheorie C. Is irrelevant voor de sociale-vergelijkingstheorie D. Is te verklaren door sociale vergelijking als de proefpersonen opwinding ervaren
D	<p>Welke vorm van leren vereist contingentie tussen prikkels?</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Instrumentele conditionering B. Evaluatief leren C. Contactconditionering D. Signaalleren
D	<p>Harlow (gehechtheid bij aapjes) toont ondubbelzinnig aan dat voor gehechtheid</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Zacht tactiel contact voldoende is B. Zacht tactiel contact noodzakelijk is C. Zacht tactiel contact noodzakelijk én voldoende is D. Geen van de bovenstaande
D	<p>Weaver, Garcia, Schwarz en Miller (2007) confronteerden mensen met 1 of 3 argumenten van 1 persoon of 3 argumenten van verschillende personen. Hieruit bleek</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Dat vooral argumenten van mensen aan het hoofd van de tafel impact hadden B. Dat wie 3 argumenten hoorde, dacht dat ze van verschillende mensen kwamen C. Dat vooral een minderheid belang heeft bij een consequente gedragstijl D. Geen van de bovenstaande
A	<p>De bijgevoegde gegevens van Cottrell e.a. (1968) tonen <u>ondubbelzinnig</u> dat</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Toekijkend publiek de uitbrengingskans van dominante responsen verhoogt B. Publiek altijd de uitbrengingskans van dominante responsen verhoogt C. Evaluatievrees noodzakelijk is voor sociale activering D. Het onderzoek van Zajonc e.a. geen echte alleenconditie bevat
B	<p>Het <u>ernstigste</u> probleem met de 'Theory of reasoned action' is dat hij geen rekening houdt met</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Voorwaarden waaronder attitudes en gedragingen gemeten moeten worden B. De inperking die hij impliceert van het attitudebegrip C. De subjectieve controle over het te vertonen gedrag D. De subjectieve normen die mensen koesteren over het te vertonen gedrag

C	<p>Thomas e.a. (2002) vonden dat mensen die een vriendelijk persoon beoordeelden deze vriendelijker noemden in aanwezigheid van anderen dan alleen. Dit illustreert</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Sociale facilitatie B. Sociale inhibitie C. Sociale activering D. Impliciete sociale beïnvloeding
C	<p>In het rookexperiment is de bevinding dat proefpersonen trager helpen als ze niet de enige naïeve getuige zijn van een noodgeval in principe te verklaren door</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Expliciete sociale beïnvloeding B. Evaluatief leren C. Geen van beide D. Beide
C	<p>Cohen (1962) over beloningen voor tegenattitudinaal gedrag</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Is consistent met de cognitieve dissonantietheorie B. Is consistent met de evaluatieve gedragsaanstekingshypothese C. Is consistent met beide theorieën D. Spreekt beide theorieën tegen
A	<p>De dissonantie tussen 2 cognities hangt volgens de cognitieve dissonantietheorie af van</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Het belang van de cognitieve elementen voor de persoon B. De mate waarin één van de twee elementen over tegenattitudinaal gedrag gaat C. De aanwezigheid van een beloning voor het tegenattitudinale gedrag D. De mate van opwinding bij de persoon
D	<p>Deelnemers in Dimberg, Thunberg en Elmehed (2000) over uitdrukkingen nadoen kregen de close-ups slechts kort aangeboden om het volgende te vermijden</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Proefleidereffecten B. Sociale vergelijking C. Instrumentele conditionering D. Sociale wenselijkheidseffecten
A	<p>Diffusie van verantwoordelijkheid houdt in dat mensen</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Denken dat anderen zullen helpen B. Niet weten of anderen zullen helpen C. De verantwoordelijkheid om te helpen gespreid zien over de aanwezigen D. Zo opgaan in een groep dat hun waarden en normen op de achtergrond raken

C	<p>Kellerman, Lewis & Laird (1989) over elkaar aankijken en affectie toont aan dat</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Mensen automatisch en onbewust elkaars emoties overnemen B. Mensen elkaars gedrag automatisch en onbewust nadoen C. Het expressieve gedrag van mensen hun stemming beïnvloedt D. Mensen affiliatief gedrag vertonen als ze denken dat de ander op hen lijkt
D	<p>Volgens de sociale vergelijkingstheorie beïnvloeden mensen elkaars emoties vooral door</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Elkaar onder druk te zetten om meer op de ander te lijken B. Elkaars gedrag automatisch en onbewust na te doen C. Hun vaardigheden en meningen met elkaar te vergelijken D. Elkaars gedrag te gebruiken om hun eigen opwindingsniveau te evalueren
B	<p>Een secundaire straf kan zijn betekenis hebben gekregen door</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Contactconditionering B. Evaluatief leren C. Instrumentele conditioning D. Geen van de bovenstaande
C	<p>Berkowitz & LePage (1967) over het effect van de aanwezigheid van wapens versus badmintonmateriaal op agressie steunt de volgende conclusie</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Het gebruik van wapens maakt de gevolgen van agressie ernstiger B. Wapens lokken agressie uit C. Wapens versterken de door provocatie uitgelokte agressie D. Agressieve mensen grijpen sneller naar wapens dan niet-agressieve mensen
A	<p>Binnen de psycho-analytische benadering van agressie is een secundair object iets</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Waartegen agressie optreedt als het echte doelwit aanvallen te bedreigend is B. Wat een betekenis heeft gekregen door evaluatief leren C. Wat een betekenis heeft gekregen door instrumentele conditioning D. Waartegen agressie wordt vertoond na provocatie door iets of iemand anders
A	<p>Het proces waarbij we onze vaardigheden evalueren via wat anderen presteren is</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Sociale vergelijking B. Diffusie van verantwoordelijkheid C. Impliciete sociale beïnvloeding D. Cognitieve dissonantie

B	<p>Volgens de evaluatieve gedragsaanstekingshypothese is het voor de beïnvloeding van evaluatief gedrag door voorafgaand gedrag belangrijk dat er</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Contingentie bestaat tussen de gedragingen B. Contigüiteit bestaat tussen de gedragingen C. Dissonantie bestaat tussen de gedragingen D. Waargenomen vrijheid bestaat bij het vertonen van het gedrag
A	<p>Dat overte agressie en agressieve gedachten toenemen door een agressief computerspel</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Gaat in tegen de Freudiaanse visie op agressie B. Steunt de Freudiaanse visie op agressie C. Steunt deels de Freudiaanse visie op agressie en gaat er gedeeltelijk tegenin D. Is irrelevant voor de Freudiaanse visie op agressie
B	<p>De bijgevoegde gegevens van Wrightsman (1960) over samen wachten op een vervelende gebeurtenis steunen</p> <ul style="list-style-type: none"> A. De theorie van de primitieve emotionele besmetting B. De sociale vergelijkingstheorie C. De directe angstreductiehypothese D. Geen van de bovenstaande
C	<p>Bij evaluatief leren gebeurt het volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Een neutrale prikkel wordt door herhaald contact gunstiger beoordeeld B. Evaluatief gedrag wordt aangestoken door het voorafgaande gedrag C. Een neutrale prikkel krijgt de betekenis van een ermee gepaard gaande prikkel D. Evaluatief gedrag neemt toe of af onder invloed van straf en/of beloning
B	<p>In Zechmeister, Garcia, Romero en Vas (2004) over excuses en agressie bleek dat</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Excuses geen invloed hadden op agressie B. Excuses tot meer agressie leidden C. Excuses agressie verminderen als de schade ongedaan gemaakt werd D. Excuses en het ongedaan maken van de schade onafhankelijk van elkaar agressie verminderden
C	<p>In Corteen en Wood (1972) over galvanische huidreacties in een situatie waarin woorden en shocks worden toegediend wordt het volgende gedemonstreerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Instrumentele conditionering B. Contactconditionering C. Klassieke conditionering D. Propositioneel leren

C	<p>De affective priming test kan in principe het volgende meten</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Het affectieve aspect van attitudes B. Gehechtheidsgedrag C. Beide D. Geen van beide
B	<p>De bijgevoegde gegevens van Gilbert, Giesler en Morris (1995) tonen aan dat</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Sociale vergelijking niet alleen optreedt als er sprake is van opwinding B. Sociale vergelijking ook optreedt ten aanzien van niet-vergelijkbare anderen C. Sociale activering niet afhangt van evaluatievrees D. Sociale vergelijking niet alleen optreedt om eigen vaardigheden te evalueren
D	<p>In hun studie over het naamlettereffect bij kinderen van diverse leeftijden vergeleken Hoorens, Nuttin, Erdélyi-Herman en Pavakanun (1990) de volgende hypothesen</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Affectieve zelfgehechtheid versus contactconditionering B. Contactconditionering versus eerste schrijfprestatie C. Louter herhaald contact versus affectieve zelfgehechtheid D. Geen van de bovenstaande vergelijkingen
A	<p>Welke factor verhoogt de autonomie van een individu tegenover een groep?</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Doorbreken van de unanimitieit van de groep B. Weten dat achteraf objectief zal blijken wie gelijk had C. De vaststelling dat de eigen mening niet ver af ligt van die van de groep D. De vaststelling dat de eigen mening sterk afwijkt van die van de groep
A	<p>Dat agressie als reactie op pijn een reflex zou kunnen zijn wordt</p> <ul style="list-style-type: none"> A. Gesteund door de afwezigheid van een leercurve B. Gesteund doordat het niet optreedt als de soortgenoot wat verder weg is C. Tegengesproken doordat het alleen bij sommige diersoorten optreedt D. Tegengesproken doordat agressie ook aangeleerd kan worden
A	<p>Wat is de wetenschappelijk bruikbaarste definitie van agressie? Het is gedrag dat...</p> <ul style="list-style-type: none"> A. De gedragssituatie van een ander onaangener maakt B. Tot doel heeft een medemens te schaden C. Als belangrijkste, maar niet het enige, doel heeft een medemens te schaden D. Beloond wordt doordat de situatie van een ander er onaangener door wordt

B	<p>Wat wordt bedoeld met een 'dominante respons'?</p> <p>A. Gedrag van iemand die autonoom handelt</p> <p>B. Gedrag dat bij responscompetitie de grootste uitbrengingskans heeft</p> <p>C. Expliciete sociale invloed</p> <p>D. Geen van de bovenstaande</p>
B	<p>Agressieve films leiden tot agressie...</p> <p>A. In alle gevallen</p> <p>B. Na provocatie</p> <p>C. Na provocatie, maar uitsluitend als het slachtoffer op de provocator lijkt</p> <p>D. Als er een voorbeeld is van iemand anders die agressief reageert</p>
D	<p>Het doorbreken van iemands persoonlijke ruimte leidt tot</p> <p>A. Agressie tegen de 'dader'</p> <p>B. Toegenomen gehechtheid aan de 'dader'</p> <p>C. Machtsherstel tegen de 'dader'</p> <p>D. De intensifiëring van evaluatieve reactie tegenover de 'dader'</p>
B	<p>Met het verschijnsel van affectieve asymmetrie in gehechtheidsgedrag wordt bedoeld</p> <p>A. Een voorkeur voor attributen van het eigen zelf</p> <p>B. Een grotere consensus in afkeer- dan in voorkeurreacties</p> <p>C. Dat mere exposure vooral optreedt bij relatief nieuwe prikkels</p> <p>D. Dat affectieve beoordelingen geen voorafgaande cognitieve discriminatie eisen</p>
A	<p>Sheridan en King (1972) over shocks geven aan pups ondervangt de volgende kritiek op Milgram</p> <p>A. De deelnemers geloofden niet dat de shocks echt waren</p> <p>B. Milgram had alleen onderzoek gedaan met mannelijke deelnemers</p> <p>C. De emoties van de deelnemers spraken Milgrams 'agentic shift theory' tegen</p> <p>D. Milgram gebruikte shocks van oplopende intensiteit</p>

Studentenhandleiding voor het werkcollege

B-KUL-P0N94a

Horend bij B-KUL-PM05B Sociale psychologie: Deel 1

Titularis: Prof. Vera Hoorens

Docente: Drs. Carolien Van Damme

Praktische informatie

De data, tijdstippen, en plaatsen van de werkcolleges over sociale psychologie vind je op Toledo. Eventuele mededelingen worden ook bekendgemaakt via Toledo.

Je wordt volgens je eenheid ingedeeld in een groep die op een bepaald tijdstip werkcollege heeft. Als je naam niet op het overzicht staat, laat dit dan weten aan de docente (Drs. Carolien Van Damme) of de titularis (Prof. Dr. Vera Hoorens).

Werkcolleges plannen en geschikte lokalen hiervoor inroosteren is zeer ingewikkeld. Zonder zeer gewichtige reden is het daarom niet mogelijk om van groep te veranderen. Vermijd de docente *vlak voor* het werkcollege vragen te stellen. Dit geldt vooral als je ingewikkelde vragen hebt en het beantwoorden ervan het begin van het werkcollege zou kunnen vertragen.

Doelstellingen

In de werkcolleges sociale psychologie worden thema's uit de hoorcolleges uitgediept. Dit gebeurt zó, dat meerdere doelen worden gerealiseerd:

- Je leert kritisch reflecteren op de cursusstof
- Je maakt kennis met het lezen van wetenschappelijke artikelen
- Je oefent je in het evalueren van onderzoeksmethodes
- Je maakt kennis met hoe onderzoekers feitelijk te werk gaan
- Je gaat zelf nadenken over hoe je onderzoek zou opzetten.

Daarnaast is het de bedoeling dat je belangrijke academische vaardigheden oefent:

- Mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden (kritisch luisteren, iets uitleggen, kritiek uiten, een standpunt onderbouwen met argumenten...)
- Verbanden leggen tussen schijnbaar uiteenlopende aspecten van een verschijnsel
- Een complex verschijnsel en de deelaspecten ervan leren analyseren

Overzicht van de activiteiten

- Er zijn 3 sessies. Elke sessie gaat over 1 thema uit de cursus sociale psychologie. De thema's van dit jaar zijn
  - Sessie 1: Sociale activering
  - Sessie 2: Impliciete sociale invloed
  - Sessie 3: Agressie
- Voorafgaand aan elk werkcollege neem je het cursushoofdstuk door dat bij het besproken thema hoort. Daarnaast bestudeer je een sociaalpsychologisch artikel dat aansluit bij het thema. Deze artikelen staan hieronder vermeld. Let op: het gaat weliswaar om artikelen uit sociaalpsychologische tijdschriften die aanwezig zijn in onze bibliotheek, maar om voortijdige slijtage aan de ingebonden jaargangen te voorkomen is het beter om ze NIET daar te kopiëren maar ze in de plaats daarvan te downloaden via Toledo, waar ze tijdig zullen verschijnen.
  - Sessie 1: Gardner, W.L., & Knowles, M.L. (2008). Loves makes you real: Favorite television characters are perceived as “real” in a social facilitation paradigm. *Social Cognition*, 26, 156-168.
  - Sessie 2: Reysen, M. B. (2005). The effects of conformity on recognition judgements. *Memory*, 13, 87-94.
  - Sessie 3: Bushman, B.J.; Bonacci, A.M., Pedersen, W.C., Vasquez, E.A., & Miller, N. (2005). Chewing on it can chew you up: Effects of rumination on triggered displaced aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 969-983.
- Tijdens het werkcollege gebeurt het volgende:
  - Het artikel wordt besproken aan de hand van een vast schema (zie ‘Hoe het artikel bestuderen?’). Er wordt naar gestreefd zoveel mogelijk studenten aan het woord te laten.
  - Tijdens het werkcollege reikt de docente enkele vragen aan, die je in groepjes probeert op te lossen. De uitkomsten hiervan worden plenair besproken.
  - Op het einde van de sessie wordt één schriftelijke vraag gesteld die ieder voor zich beantwoordt. De evaluatie van het werkcollege is deels gebaseerd op hoe je die vragen beantwoordt, maar deels ook op je medewerking

(presentatie, inbreng discussie, beantwoorden vragen...) tijdens het werkcollege.

Hoe het artikel bestuderen?

Probeer bij het doornemen van het artikel voor jezelf de volgende zaken te formuleren:

- Een *heldere korte samenvatting*. Bij onderzoek omvat dit de volgende zaken:

Welke **vraag** probeerden de onderzoekers te beantwoorden?

Waarom vinden ze die vraag belangrijk?

Wat is de **hypothese** van de onderzoekers? (dit kunnen er meerdere zijn)

Wat is de preciese **predictie**? (dit kunnen er meerdere zijn)

Welke **methode** hebben ze gebruikt om hun predictie te toetsen?

Wat zijn de **onafhankelijke variabelen**?

Wat zijn de **afhankelijke variabelen**?

Welke **storende variabelen** zijn onder controle gehouden, en hoe?

Welke **resultaten** hebben de onderzoekers gevonden?

Welke **conclusies** trekken ze hieruit?

LET OP: de resultaten van de in de artikelen beschreven onderzoeken kunnen statistische toetsen bevatten die je niet kent. Laat je hierdoor niet afschrikken. Zorg dat je weet welke effecten gevonden zijn, maar *hoe* die effecten *statistisch* vastgesteld zijn of hoe de toetsen in elkaar zitten hoeft je *voor dit* werkcollege niet te kunnen uitleggen. Het is wel mogelijk dat de docente tijdens de sessie daar enige uitleg over geeft.

- Een *situering* van het artikel in de stof. Deze vragen dienen als leidraad:
  - Welk aspect van het thema betreft het?
  - Zijn de onafhankelijke variabelen op dezelfde manier gemanipuleerd als in de experimenten in de cursustekst? Zijn de afhankelijke variabelen op dezelfde manier gemeten? Zoniet, wat zijn de meest cruciale verschillen?

- Voor welke theorieën of onderzoeken heeft het artikel implicaties? Is het een kritische toets, een aanvulling, een veralgemening...?
  - Spreken de gegevens in het artikel de in de cursus behandelde theorieën of onderzoeken tegen of bieden ze er steun voor? Op welke punten?
  - Hoe zou je contradicties tussen de gegevens in de cursus en de gegevens in het artikel verklaren? Hoe zou je een onderzoek opzetten om deze verklaring te toetsen?
- Bij voorkeur een *kritische evaluatie* van het artikel: welke kritische bedenkingen kun je formuleren bij de operationalisering van de vraagstelling, de manipulaties, de metingen, de conclusies uit het onderzoek...

Samen werken of alleen?

Het is de bedoeling dat je de artikelen zelf grondig voorbereidt. Je kunt dit individueel doen of samen met een groepje medestudenten.

Tijdens het werkcollege moet je een *door de docente* aangeduid gedeelte van het door jou bestudeerde artikel kunnen presenteren en moet je kunnen antwoorden op vragen over het hele artikel. Je moet ook kunnen deelnemen aan de discussies en individueel antwoorden op de schriftelijke vraag die op het einde van het werkcollege gesteld wordt. Neem dus niet je toevlucht tot groepswork om minder inspanning in de voorbereiding te stoppen, want dan loop je de kans om tijdens de sessie en/of bij de schriftelijke vraag door de mand te vallen. Bovendien laat je een aantal kansen om academische en professionele vaardigheden te leren liggen als je je niet aan de voorgestelde werkwijze houdt.

Bedenk dat een groot deel van je toekomstige vakliteratuur uit Engelstalige artikelen bestaat en dat dit werkcollege een kennismaking inhoudt met het verwerken daarvan. Voor werkstukken, je meesterproef, en het bijhouden van vakliteratuur heb je deze training hard nodig. Laat je dus niet verleiden tot schijnbaar gemakkelijke oplossingen zoals het verdelen van een artikel onder de leden van een vriendengroepje of tot het meeliften op iemand anders' inspanningen: dat helpt je uiteindelijk niet vooruit.

Evaluatie

Je wordt geëvalueerd op grond van je *aanwezigheid*, je *actieve bijdrage* aan het werkcollege (presentaties + discussies) en je *antwoord op de schriftelijke vraag op het einde van elke sessie*. Aanwezigheden worden bijgehouden aan de hand van je antwoord op de schriftelijke vraag.

Wanneer je door overmacht niet aanwezig kunt zijn, kun je alleen met voorafgaande toestemming van de docente aansluiten bij een andere groep (anders word je als afwezig beschouwd). Als de capaciteit van de zaal te klein blijkt, kan aan studenten die niet in hun reguliere groep zitten gevraagd worden om op een ander tijdstip aan te sluiten. Zo kan het werkcollege goed verlopen voor degenen die op het juiste ogenblik aanwezig zijn. Hetzelfde geldt voor laatkomers: hen kan gevraagd worden om op een ander tijdstip aan te sluiten.

Begrippen uit klassieke & instrumentele conditionering

1

Wat leren we bij klassieke conditionering?

- Samenhang tussen neutrale & belangrijke gebeurtenis
- Neutrale gebeurtenis krijgt stimuluscontrole over gedrag
- 2 soorten
  - Neutrale voorspelt belangrijke = signaal-leren
  - Neutrale krijgt betekenis = evaluatief leren
- Bij signaalleren
  - Omgeving is voorspelbaar
  - SOMS 'occasion setting'
= iets anders voorspelt samenhang

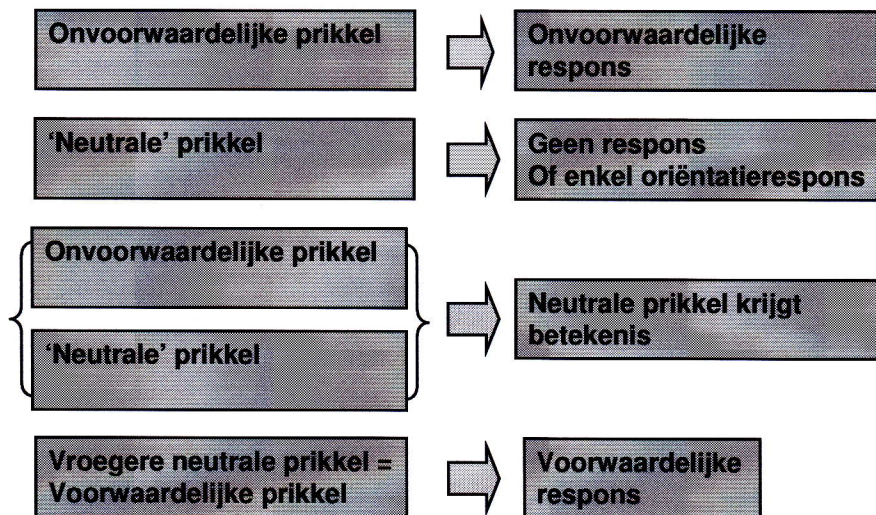
3

Rol contiguiteit & contingentie

- **Contiguiteit** tussen N.P. en O.P.
  - Nabijheid in ruimte en tijd
  - Bij beide vormen van K.C.

- **Contingentie** tussen N.P. en O.P.
  - Logische samenhang
  - Alleen bij signaalleren

4

Technische terminologie

5

Prikkelveralgemening = stimulusgeneralisatie

- **Twee neutrale prikkels lijken op elkaar**
  - **Leerfase:**
    - Neutrale prikkel 1 komt voor met O.P.
    - Neutrale prikkel 2 komt geheel niet voor
  - **Na leerfase:**
    - Neutrale prikkel 1 lokt V.R. uit
    - Neutrale prikkel 2 lokt ook V.R. uit
      - Soms minder dan neutrale prikkel 1
-

6

Stimulusdiscriminatie

- **Twee neutrale prikkels lijken op elkaar**
  - **Leerfase:**
    - Neutrale prikkel 1 komt voor met O.P.
    - Neutrale prikkel 2 komt voor los van O.P.
  - **Na leerfase:**
    - Neutrale prikkel 1 lokt V.R. uit
    - Neutrale prikkel 2 lokt V.R. niet uit
      - Soms zelfs tegengestelde respons
-

7

Wat leren we bij O.C.

- **Relatie operant gedrag - 'gevolgen'**
  - - gevolg = Straf
  - + gevolg = versterker
- **Parameters van gedrag veranderen**
  - Straf & versterker vaak niet even groot effect
- **Controleerbaarheid van omgeving**
- **Soms: relatie prikkel – {gedrag-'gevolg'}**
  - Prikkel = Discriminatieve prikkel (SD)
  - SD voorspelt controleerbaarheid

11

Primaire vs secundaire straf & bekrachtiger

- **Primair**
  - Biologische betekenis
  - Deprivatiespecifiek
- **Secundair**
  - Verworven betekenis
    - Klassieke conditionering
    - Contactconditionering
  - Niet deprivatiespecifiek

12

+ en - bekrachtiging en straf

	Prikkel is appetitief	Prikkel is aversief
Prikkel treedt op	<i>Positieve versterking</i>	<i>(Positieve) straf</i>
Prikkel verdwijnt	<i>(Negatieve) straf</i>	<i>Negatieve versterking</i>

Determinanten O.C.

- **Contiguiteit gedrag - 'gevolg'**
  - Onmiddellijk > uitgesteld
- **Contingentie gedrag - 'gevolg'**
  - **Perfect = Continu schema**
    - ⇒ snel leren
    - ⇒ snelle uitdoving
  - **Niet perfect = Partieel schema**
    - ⇒ trager leren
    - ⇒ tragere uitdoving

Toepassingen

- ▢ **Opvoeding**
  - ▢ **Training**
    - ▢ **Leerprogramma's bij mensen**
    - ▢ **Ook bij dieren!**
      - ▢ **Huisdieren leren aangepast gedrag**
      - ▢ **Ratten leren landmijnen opsporen**
  - ▢ **Correctie probleemgedrag**
  - ▢ **Marketing**
-

15

'Nieuw' gedrag leren: boetseren

- ▢ **Gedagsrepertorium van individu analyseren**
  - ▢ **Gedrag zoeken dat meest lijkt op doelgedrag**
  - ▢ **Dit gedrag versterken**
    - **wordt frequenter**
    - **natuurlijke variatie treedt op**
  - ▢ **Gedrag versterken dat meer op doelgedrag lijkt**
    - **wordt frequenter**
    - **natuurlijke variatie treedt op**
  - ▢ **Versterkingscriterium weer opschuiven**
  - ▢ **Herhalen tot doelgedrag bereikt is**
-

16

Methodes van onderzoek

Observatie

- **Werkwijze: registreren van...**
    - Overt gedrag
    - Antwoorden op vragenlijsten en interviews
    - Archiefmateriaal
  - **Voordelen**
    - Eenvoudig
    - 'Ecologische validiteit'
    - Geen ingreep realiteit (ethisch & praktisch voordeel)
  - **Beperkingen en nadelen**
    - Interessant gedrag vaak zeldzaam
    - Storende variabelen niet onder controle
    - Vertekende invloed verwachtingen
-

Vragenlijsten en interviews

- **Werkwijze**
    - Vragen opstellen over te onderzoeken gedrag
    - Steekproef trekken uit populatie
    - Vragenlijst afnemen van steekproef
    - Algemene conclusies trekken
  - **Voordelen**
    - Weinig arbeidsintensief (vooral indien schriftelijk)
    - Afname gemakkelijk
  - **Problemen**
    - Grootte & representativiteit steekproef
    - Problematiek *zelfbeschrijving*
-

Probleem zelfbeschrijvingen

- ***Willen* we beschrijven wat we doen & waarom?**
    - Sociale wenselijkheid
    - Vraageffecten

  - ***Kunnen* we beschrijven wat we doen & waarom?**
    - Problematiek geheugen
    - Gering besef (situationele) determinanten
    - Leken theorie beïnvloedt perceptie
-

Correlatieve onderzoek

- **Werkwijze**
    - Variabelen meten (categorisch / continu)
    - Berekenen of ene samen varieert met andere
    - Kans berekenen dat de samenhang op toeval berust
  - **Voordelen**
    - Maakt gebruik van natuurlijke variatie (ethiek)
    - Kan soms bestaande gegevens gebruiken
  - **Problemen**
    - Vragenlijsten: zie hoger
    - Meeste coëfficiënten: alleen lineair
    - Altijd: geen causale verbanden!
-

Interpretatie van correlaties

- **+ correlatie: Hoe hoger A, hoe hoger B**
    - A bevordert B
    - B bevordert A
    - C bevordert A en B
  - **- correlatie: Hoe hoger A, hoe lager B**
    - A belemmert B
    - B belemmert A
    - C bevordert A en belemmert B
  - **Valkuil: causale relatie volgens intuïtie**
  - **Mogelijke oplossing:**
    - Patroon van correlaties tussen metingen op meerdere tijdstippen
    - Experimenteel onderzoek
-

Experiment

- **Predictie van type 'A veroorzaakt B'**
- **Steekproef trekken uit populatie**
  - **Mogelijkheid 1: "Tussen-proefpersoons manipulatie"**
    - *Volgens toeval* subgroepen vormen
    - Hen blootstellen aan identieke situatie op A na
  - **Mogelijkheid 2: "Binnen-proefpersoons manipulatie"**
    - Hele steekproef blootstellen aan elke variatie van A
    - Andere aspecten van de situatie blijven constant
- **A = onafhankelijke variabele**
- **Niveaus van A = condities**
- **B meten = afhankelijke variabele**
- **Als ≠: A heeft effect op B**

Experiment met meerdere O.V. & A.V.

- **Diverse metingen**
  - **Mediatie-analyse**
  - **Gecombineerde effecten**
- **Diverse manipulaties**
  - └ **Tussen- &/of binnen-proefpersoons manipulatie**
  - └ **Hoofdeffect: O.V. heeft effect over condities van andere O.V. heen**
  - └ **Interactie: effect O.V. ongelijk qua sterkte en/of richting in de diverse condities van andere O.V.**

Voorbeeld onderzoek meerdere O.V.s

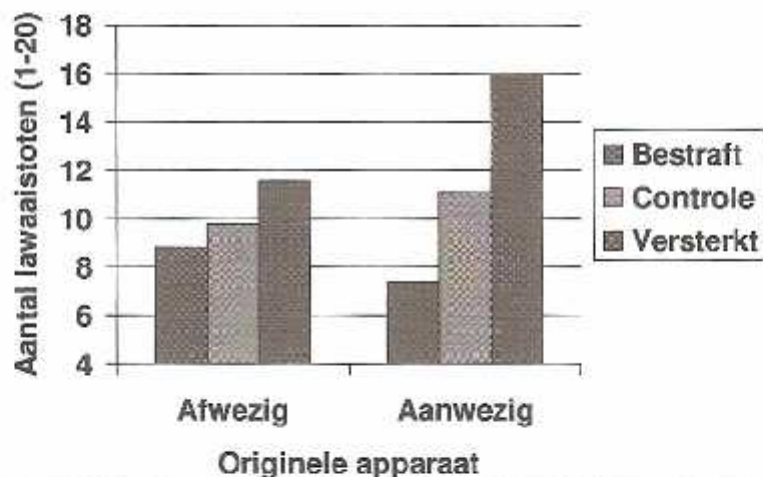
Berkowitz & Frodi (1977) – I.C. van agressie

- Dekmantel: 'Effect van stress op creativiteit'
- Taak: als assistent van onderzoekers anderen lawaaistoten geven terwijl die anderen essay schrijven
- 1e fase: lawaai geven aan 1e 'andere deelnemer'
  - Apparaat 1 → lawaaistoten verschillende intensiteit
  - Vrije keuze intensiteit (elke intensiteit min. 1 x)
  - O.V. 1: verbale reactie PI: Versterker vs straf vs niets
- 2e fase: lawaai geven aan 2e 'andere deelnemer'
  - Apparaat 2 → lawaaistoten constante intensiteit
  - Vrije keuze aantal (1 tot en met 20)
  - O.V. 2: aanwezigheid apparaat 1
  - A.V.: keuze aantal lawaaistoten

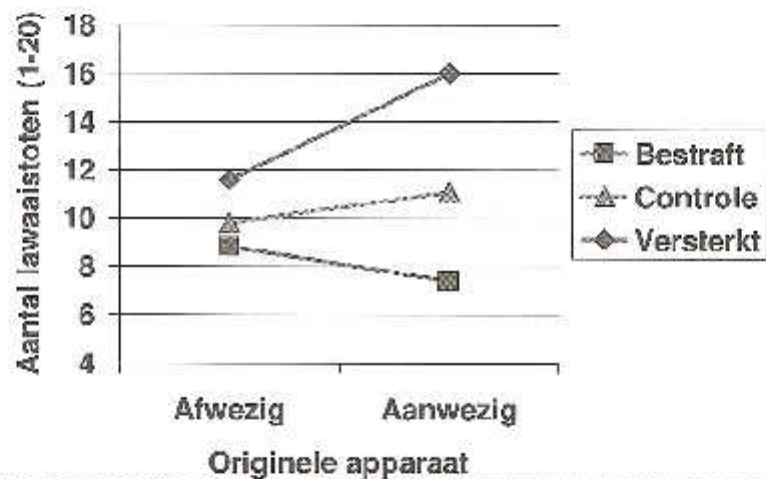
Voorbeeld onderzoek meerdere O.V.s

Berkowitz & Frodi (1977) – I.C. van agressie

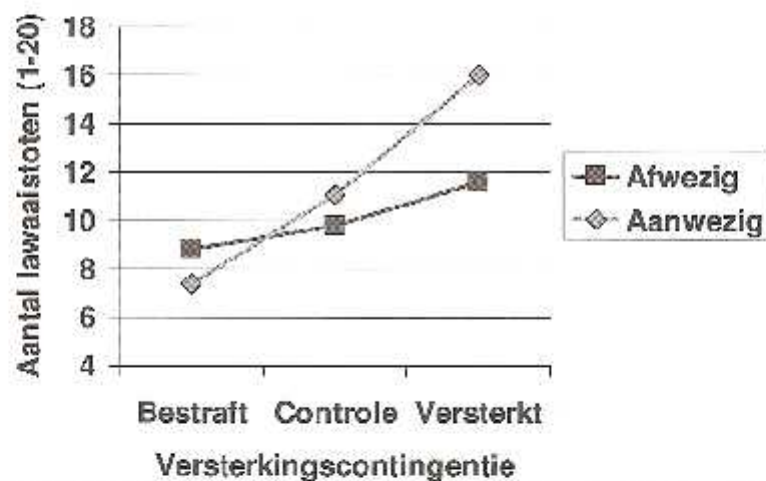
Gelijktijdig hoofd- en interactie-effect

Voorbeeld onderzoek meerdere O.V.s
Berkowitz & Frodi (1977) – I.C. van agressie
Gelijktijdig hoofd- en interactie-effect

Voorbeeld onderzoek meerdere O.V.s
Berkowitz & Frodi (1977) – I.C. van agressie
Gelijktijdig hoofd- en interactie-effect

Problemen bij experiment

- ❑ **Soms praktisch of ethisch onmogelijk of delicaat**
  - ❑ **Verschil tussen condities toevallig? Statistiek!**
  - ❑ **Juiste variabelen gemeten en gemanipuleerd?**
    - ❑ **Kritische dialoog vakkennis en vakgenoten**
    - ❑ **Manipulatiecheck**
  - ❑ **Laten gegevens steekproef veralgemening toe?**
    - ❑ **Replicatie andere groepen & dieren**
-

Controle op bedreigingen van interne validiteit

- ❑ **Vraageffecten**
    - ❑ **Deelnemers kennen doel / hypothesen niet**
    - ❑ **Tussenproefpersoon-manipulaties**
  - ❑ **Proefleidereffecten**
    - ❑ **Proefleider conditieblind**
    - ❑ **Computergestuurde afname**
  - ❑ **Confounding variables**
    - ❑ **Constant houden**
    - ❑ **Randomiseren**
    - ❑ **Contrabalanceren**
    - ❑ **Metten**
-

De empirische cirkel

- **Formulering van 'goede' theorie**
    - Verklaart veel gegevens op spaarzame wijze
    - Meer dan beschrijving gegevens
    - Toetsbaar
  - **Afleiden van hypothesen & concrete predicties**
  - **Gegevensverzameling**
  - **Toetsing predictie & terugkoppeling theorie**
    - Kritiek op gebruikte methode
    - Verworpen & vervangen door nieuwe theorie
    - Voorlopig behouden
  - **Nieuwe hypothese en/of predictie uit oude of nieuwe theorie**
-